

Григорій ХВОСТЕНКО

«СУМЩИНА»

Народився він на хуторі Моїсейівка (нині село Рудневе Путинського району), в селянській багатолітній сім'ї; в 1907-1910 рр. навчався в місцевій церковно-приходській школі, наймитикував у поміщика - сім'я постійно перебувала в скруті та нужді. У пошуках кращої долі, вслід за старшим братом, подався до Санкт-Петербурга, влаштував-

Людина з легенди

Виповнюється 110 років з дня народження Семена Руднева (1899-1943). Відтак, є нагода поговорити про цю яскраву, неординарну особистість. Починаючи з часу його загибелі, Семена Васильовича комісаром Ковпаківського партизанського з'єднання. Останніми ж роками виявилось, що прізвище пов'язане й з іншими легендами, тасмніцями, загадками ламають голови історики та краєзнавці.

часнішої літературі (наприклад, «Сумщина в іменах», енциклопедичний довідник, Суми, 2003 р., стор. 383-384). Що ж насправді трапилось з полковником комісаром Рудневим?

7 лютого 1938 року Семену Рудневу пред'явили постанову про його арешт. Органи НКВС звинувачують його в участі в правотроцькістській військовій організації, за завданням якої, нібито, Семен Васильович проводив диверсійну роботу в бригаді. Через якийсь час до цього звинувачення додається ще одне: шпигунство на користь Явонії «Слідство» тривало аж до жовтня 1939 року. Семен Васильович регулярно піддавався фізичним і моральним тортурам. Його виключи-

ли з партії. Руднев жові брав Зимовий, захотів Смольний і жваві свято вірив у комуністичну ідею, не винсувався в політичну ситуацію 1930-х, своєю чесністю, вродженою шляхетністю, світлим розумом - партії потрібні були сірі «гвинтики», слухачі виконавці. Такі ж, як він, підлягали знищенню. Та Руднев уцілів. Уцілів завдяки твердості духу, непохитності, придбавши недоброзичливців чи й відвертих ворогів у могутньому відомстві кривавого Лаврентія Берія.

Про Семена Руднева - партизанського комісара, генерал-майора (1943), Героя Радянського Союзу (посмертно) написано багато. І це цілком зрозуміло: Семен Васильович володів талантом військовика, і пропагандиста; мав чуйну душу і шире серце; а в поєднанні з мужністю, енциклопедичними знаннями, вмінням розбиратися в людях ця особистість мала рівнясну притягальну силу. Його обожнювали, йому вірили, за нього готові були йти на смерть. Справді - людина-легенда! Усі автори партизанських мемуарів, хто-небудь, хто - відверто, як от начальник штабу з'єднання Григорій Балзга, твердили при розробці воєнних опе-

легенди

Руднева (27.11.1899 - серпень 1943) - непересічну особистість. Його називали легендарним партизаном. І це відповідало дійсності. Це був земляк наших земляків, над якими тепер

лишній розвідник, після війни - письменник, помер у рідній Северинівці на Київщині, куди приїхав відпочити з Москви 27 березня 1963 року. Помер при загадкових обставинах: ввечері до нього машиною

приїхали комісари «свої», а саме - радисти, прислані в з'єднання з Москви; вбили, виконуючи вказівку І. Сиромолотного й інших фундаторів НКВС. Між іншим, матеріали В. Воробей отримали всі опо-

в чесному бою з ворогом-чужинцем, а був підло убитий так званими своїми. Ця версія вперто не зникає, тим більше, що не менш вперто відмовлялися її якось коментувати С. Ковпак, Г. Балзга, начальник розвідки з'єднання Герой Радянського Союзу Петро Вершингора - люди, які авторитетно могли заперечити страшний чуток.

І ось 13 квітня 1990 року в центральній газеті колишнього СРСР - «Правде»

приїхали в гості якісь люди, вранці поїхали; земляки знайшли ідею Петра Петровича мертвого, з петлею на шні. У шлунку виявилось багато горілки, хоча Вершингора був абсолютно неп'яним. Зникли шаперні магнітофонні стрічки із записами. Мілещейське розслідування нічого не дало.

Компартійна та кадебістська верхівка лото відхрепчувалися від звинувачення, висунутого Петром Брайком. А тим часом його стаття у «Правде»

не вийшла, а ніхто не спромігся спростувати факти й висновки, зроблені дослідницею із Ротівки.

Ми не беремося в чергові легенди із життя комісара Руднева, а ставляти крапку над «і». Скажемо лише, що існують документи - не домісли, а партійні протоколи, які засвідчують І. Сиромолотний, прибувши в з'єднання С. Ковпака, розповсюджував чуток, що Руднев не той, за кого себе видає, що він - ворог народу! Сиромо-

революційного руху, за розповсюдження листівок у серпні 1916-го його заарештовують і кидують до Виборгської політичної тюрми, у так звані «Хрести».

Далі його доля складається як тоді і в багатьох здібних вихідців із бідних верств. З другої половини лютого 1917-го він у Червоній гвардії. Бере участь у штурмі Зимового палацу, охороняє Смольний, у березні того ж року вступає до РСДРП. Під час громадянської війни захищає Петроград, воює на Південному фронті, згодом — у 42 стрілецькій дивізії 13-ої армії Рядовий стрілець, командир взводу та секретар партбюро полку; після поранення закінчує курси при Політичному управлінні Південно-Західного фронту, обіймає ряд постів в армії, після чого направляється до Ленінграда у Військово-Політичну академію. По її закінченні в 1929 р. — комісар 61-

го зенітно-артилерійського полку в Севастополі, в 1932-му — комісар 9 артбригади Далекохідної армії. У грудні 1935-го С. Рудневу присвоюють військове звання «полковий комісар», наступного року нагороджують орденом Червоної Зірки, а липня 1937-го він — начальник політвідділу й комісар 1-ої військово-будівельної бригади в Хабаровську. Біографія — переконаного більшовника, стрімка кар'єра обдарованої особистості.

І рідом... У його друкованих біографіях читаємо, що С. Руднев за станом здоров'я в 1939 році демобілізується і повертається до Путивля, де очолює... райраду ТСПА ВІАХІМу. Мимоволі насторожує подібний зигзаг долі, тим більше, коли він відбувається в 1937-1939 рр. Між іншим, саме таке формулювання — «демобілізується за станом здоров'я» — бачимо і в найсу-

ли з ВКП (б). Та Руднев виявився дуже мужавою і твердою людиною. Не підписав жодного «зізнання». На суді (2-3 жовтня 1939 р.) відкинув усі звинувачення. Своїми доказами змусив і «свідків» відмовитися від наклепів. Комісара виправдали, поновили в партії, але служити в армії, тим більше — в політорганах, не дозволили. Як пізніше стверджував син Семена Васильовича — Юрій (працював у Київському університеті), батька на Путивльщині запроторили у в'язницю, одночасно в Путивльському райкомі партії з'явився новий працівник, «куратор» Руднева від НКВС, той «куратор», запевняв Юрій Семенович, потім пішов за батьком і в партизани; берівці не любили програвати...

Зрештою, маємо підтвердження банальної істини: революції здійснюють фанатики, а їх плодами користуються не-

було за Рудневим саме командиром бригади і чіткою військовою дисципліною, опікувався моральним здоров'ям месників, був їм справді старшим товаришем. Аж ніяк не применшуємо ролі у з'єднанні Сидора Ковпака, людини теж талановитої і неординарної, вони з Рудневим досить вдало доповнювали одне одного, та зараз мову ведемо саме про комісара.

Ще зі шкільних років пам'ятаємо офіційну версію загибелі С. Руднева: під час Карпатського (називався спершу Сталівський) рейду героїчно загинув бою з фашистами під Дилатином (хоча на штабу Г. Базина записав у щоденнику з'єднання інше: «комісар військової частини генерал-майор Руднев Семен Васильович 4.8.43 пропав безвісти»). Уже відразу після війни на Путивльщині пройшла чутка, ніби комісар Руднев загинув не

іншим командиром одного з загонів Ковпаківського з'єднання Петро Брайтко опублікував статтю «В августі 43-го...». У ній обнародував зізнання Петра Вершигори, а тому, що комісара Руднева вбито за завданням співробітника НКВС, члена ЦК КП (б)У, заступника начальника українського штабу партизанського руху Івана Яромолютого.

На 1990 рік країною правила ще Компартія, ще непотітно стояв КДБ (а один із підозрюваних Брайтком у бітві Руднева, колишній партизанський радист Микола Смирнов у 1990-му вже житель Москви, полковник КДБ). Проти П. Брайтко організували шалену кампанію, його цільмували і лави (навіть вилучили звання почесного громадянина Путивля), поспішали обурені листи колишніх партизанів, позови до суду. Тим більше, що вже не було в живих Петра Вершигори. Ко-

лишній, пошуки. Знайшлися свідчення, що про смерть Руднева від рук співробітників П. Вершигори знали письменники-партизани Платон Воронько та Олексій Палаженко, знав про те й Олександр Гончар. Знав і Павло Тичина, але не від Петра Вершигори, а ще з авторитетнішого джерела, самого Сидора Ковпака (вони кільканадцять років мешкали на спільній державній дачі в Кончі-Засті).

Нарешті, в путивльській райгазеті «Путивльские ведомости» в 1995-1997 роках з'явилася серія статей вчительки Віри Воробей про долю комісара Руднева, а також Базина, Вершигори. Авторка, як ніхто, добре знала сина С. Руднева — Юрія, тривалий час записувала спогади контактів, перечитала все, що вийшло друком про з'єднання С. Ковпака, працювала з архівами Г. Базина, щоденниками С. Руднева. Висновок дослідниці однознач-

і підмовив їх вбити комісара. На партзборах колективці постановили витурити високопоставленого чиновника із з'єднання; потім у листі до М. Хрущова Яромолютий нібито визнавав свою помилку і тут же, водночас, знову лив бруд на Руднева...

Зберігаються щоденникові записи комісара під час Карпатського рейду, де він кваліфікує підрозділ ОУН УПА як силу, що б'є фашистів, як силу, з якою слід бути союзниками, хоч і жити окремо. З цього приводу в Руднева виникли різкі розбіжності, гучні сварки з Ковпаком, про «красномістний настрої увобленні партизанів» не могла не знати Москва...

Звичайно ж, попереду — пошуки, з'ясування, аналіз подій у серпні 43-го, біля Дилатина. Віримо, що саме життя з часом дасть нам ключа ще від однієї трагічної загадки в долі людини, так щедро овіяної легендами.